

Korišćenje i eksploatacija zemljišta u velikoj meri sprovodi se na neodrživ način, što dovodi do ubrzanog narušavanja njegovog kvaliteta, odnosno degradacije...

Zemljište – resurs naš nasušni

DR DRAGANA RANĐELOVIĆ

Trećinu naše planete čini kopno. Deo kopna prekriven je zemljištem - površinskim slojem zemljine kore koji je izmenjen pod uticajem vode, vazduha i živilih bića. Taj sloj se odlikuje plodnošću i predstavlja osnovu za razvoj biljnog sveta a uz to, posredno ili neposredno, i najvećeg dela kopnenog živog sveta.

Da bi se formirao samo jedan centimetar zemljišnog pokrivača potrebno je da protekne nekoliko stotina godina. Iz tog razloga zemljište spada u ključne i ograničene prirodne resurse na planeti. Ovaj resurs je pod rastućim pritiskom usled povećanja broja stanovnika na planeti, zahtevima za sve većom proizvodnjom hrane kao i zauzimanjem zemljišta za različite namene.

Smanjenje pritisaka na zemljište moguće je kroz unapređenje planiranja i upravljanja zemljištem u cilju njegove zaštite i očuvanja. Naročito važna je uloga i funkcija poljoprivrednog zemljišta, koje obezbeđuje zalihe hrane za ljudsku populaciju, a čija se ukupna površina u svetu iz godine u godinu smanjuje.

Očuvanje zemljišta danas je jedno od važnih pitanja u okviru zaštite životne sredine, pa iako su preduzeti

određeni koraci u ovom pravcu u stručnim krugovima se može čuti stav da vrednost ovog resursa kao ekološkog i socio-ekonomskog faktora još uvek nije u dovoljnoj meri prepoznata. Iako je održivo upravljanje zemljištem uvršćeno u jedan od globalnih ciljeva održivog razvoja u Agendi Ujedinjenih nacija za održivi razvoj do 2030. godine, međunarodni politički okvir za rešavanje problema narušavanja zemljišnog resursa nije u dovoljnoj meri globalno razvijen niti jasno povezan sa regulacijom drugih gorućih problema u zaštiti životne sredine, poput zaštite biodiverziteta, promene klime, očuvanja kvaliteta voda i usluga ekosistema. Održivo korišćenje zemljišta u Srbiji regulisano je zakonima o zaštiti prirode, zaštiti zemljišta i zakonom o poljoprivrednom zemljištu, dok se procena uticaja aktivnosti vezanih za korišćenje zemljišta odvija na osnovu odgovarajućih zakona o strateškoj proceni i proceni uticaja na životnu sredinu.

Korišćenje i eksploatacija zemljišta u velikoj meri sprovodi se na neodrživ način, što dovodi do ubrzanog narušavanja njegovog kvaliteta, odnosno degradacije. Degradacija zemljišta u osnovi predstavlja pogoršanje fizičkih, hemijskih i bioloških osobina zemljišta pod uticajem prirodnih ili čovekovih aktivnosti, što uzrokuje

narušavanje različitih funkcija i usluga ekosistema. Procene variraju, ali se danas uglavnom smatra da je oko četvrtina svetskog zemljišta pretrpela izvestan jači stepen degradacije. Narušavanje zemljišta može nastati u vrlo kratkom periodu, dok je njegova obnova i regeneracija mnogo sporiji proces, uz to često i finansijski zahtevan.

Osnovni uzročnici degradacije zemljišta na globalnom nivou su erozija, gubitak hranljivih materija iz zemljišta, zaslanjivanje, sabijanje zemljišta i drugi. U Srbiji su kao osnovni uzroci degradacije zemljišta takođe prepoznati erozija i smanjenje sadržaja organske materije, ali tu su još i činoci poput narušavanja strukture zemljišta, zakiseljavanja zemljišta, kao i zagađenja zemljišta različitim industrijskim aktivnostima. Kolike su razmere ovog problema možemo naslutiti ako znamo da je čak 80% poljoprivrednog zemljišta u Srbiji pogodeno nekim stepenom erozije. Neke od aktivnosti koje su osnovni pokretači degradacije zemljišta u Srbiji su i prenamera korišćenja zemljišta aktivnostima poput izgradnje infrastrukture ili rudarstva. Pored promene namene zemljišta i dugotrajnog zauzimanja zemljišta za određene namene, zagađenje zemljišta takođe predstavlja način da ono ne samo bude ograničeno za dalju upotrebu,

već i samo postane izvor zagađenja za svoju okolinu. Na teritoriji Srbije je identifikovano preko 700 lokacija na kojima je utvrđeno prisustvo zagađujućih, štetnih i opasnih materija iznad propisanih remedijacionih vrednosti, a podaci o njihovom stanju, planiranim i preduzetim i merama remeđijacije sadržani su u za tu namenu oformljenom Katastru kontaminiranih lokacija, koji vodi Agencija za zaštitu životne sredine.

Predavanje za učenike osnovnih škola u Boru o degradaciji zemljišta rudarskim aktivnostima i mogućnostima remedijacije zagađenih područja

Stanje zemljišta u Republici Srbiji prati više naučnih i stručnih institucija, ali i udruženja. Pored edukacija, programa i projekata koje sprovode na nacionalnom ili lokalnom nivou, ovi akteri okupljeni su danas oko savremenog koncepta nulte degradacije zemljišta (LDN- Land degradation neutrality). Ovaj koncept proistekao je iz Agende za održivi razvoj do 2030. godine, a usvojen je u okviru Konvencije Ujedinjenih nacija za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta 2015. godine. Cilj koncepta nulte degradacije zemljišta je dostizanje stanja u kojem kvalitet i kvantitet zemljišnih resursa, neophodnih za održavanje ekosistemskih usluga i obezbeđivanje proizvodnje hrane, treba da ostanu nepromjenjeni ili poboljšani u okviru

Jedan od najvažnijih koraka u primeni koncepta nulte degradacije zemljišta biće njegova implementacija u zakonsku regulativu Republike Srbije

određenih prostornih i vremenskih okvira. Pri tome se primenjuju kako mere za prevenciju degradacije zemljišta, tako i mere za popravku stanja degradiranih zemljišta, uz nultu toleranciju ka smanjenju površina pod zdravim i produktivnim zemljištem. Koncept nulte degradacije zemljišta treba da bude ugrađen u odgovarajuće nacionalne politike i razvojne procese svake zemlje potpisnice Konvencije Ujedinjenih nacija za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta, uključujući i našu.

U prethodnom periodu izvršene su aktivnosti na utvrđivanju polaznog stanja zemljišnog resursa, utvrđeni su indikatori za praćenje stanja kao i zarišne tačke za degradaciju zemljišta i identifikovani su ciljevi za dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta u Srbiji do 2030. godine. Pored toga, u toku je izrada Nacionalnog akcionog

programa za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta i ublažavanje posledica suša koji sprovodi Ministarstvo zaštite životne sredine, a koji ima za cilj da utvrdi neophodne aktivnosti na sprečavanju dalje degradacije zemljišta. Jedan od najvažnijih koraka u primeni koncepta nulte degradacije zemljišta biće njegova implementacija u zakonsku regulativu Republike Srbije, što bi omogućilo njegovu praktičnu realizaciju kroz proces prostornog planiranja i drugih predviđenih ciljeva na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Pored planskih i operacionalizovanih npora na očuvanje zemljišnog resursa - resursa budućnosti, neophodno je i kontinuirano podizanje svesti o njegovom stanju i održivim načinima očuvanja. Zato je neophodno aktivno uključivati različite zainteresovane strane ali i širu javnost u ovaj proces. ■

Škola za opstanak nije obavezna za sve, ali je svima neophodna.

Škola za opstanak vaspitava Ljude da budu stanovnici Zemlje.

Školu za opstanak smisljavaju stručnjaci, vode praktičari, obogaćuju naučnici, oplemenjuju pesnici.

Samo zajedno: škola i opstanak - UČENJE ZA ŽIVOT i SVEST i GEST

Udruženje "Škola za opstanak": Seminar Obrazovanje za opstanak i

Program Održive eko-škole kao način življena

Kontakt: mr Gordana Brun, Cvijićeva 28, Beograd

t: 011/2768 472 e-mail: skolazaopstanak@gmail.com

<https://skolazaopstanak.rs>

